

SOL –„BIJELO ZLATO“

POVIJEST PROIZVODNJE SOLI U PAGU

POVIJEST SOLI

Oko 10 000 godina pr. Kr. čovjek je otkrio sol, a kada govorimo o povijesti soli, slobodno možemo reći da je riječ o povijesti čovječanstva jer je sol duboko ukorijenjena u čovjekovu kulturu, religiju, gospodarstvo, društvene odnose i politički razvoj...

Stari Kinezi uveli su porez na sol i koristili je kao sredstvo plaćanja, rimski vojnici su kao plaću dobivali sol, Egipćani su koristili sol za mumificiranje, Grci su često mijenjali robove za sol te su je posvećivali u svojim ritualima. Isus je za svoje sljedbenike rekao da su „Sol Zemlje“. Sve do danas u engleskom jeziku jedan od naziva za plaću ostao je izraz „salary“.

Sol je donijela kolonijalnu moć, dovodila do ratova i bila jedna od prvih kategorija trgovačke razmjene. Slovi kao ljekovita moćna tvar, međutim, iako prirodni, a ne sintetički aditiv, sol je i opasna tvar. Prekomjerno korištenje dovodi do ozbiljnih zdravstvenih problema. U prošlosti skupocjena kao zlato, u srednjem vijeku najunosnija trgovina, a danas najjeftinija dragocjena tvar bez koje se naprosto ne može.

POČECI PROIZVODNJE U PAGU

Poznata je činjenica da je otok Pag oduvijek imao izvrsne, moglo bi se reći najbolje u Dalmaciji i na Jadranu uvjete za proizvodnju morske soli, kao što su njegov zemljopisni položaj, velika i plitka uvala koja se doima poput jezera, dobra slanost mora i blaga klima. Na srednjem dijelu istočne strane otoka nalazi se uvala na kojoj su „polja soli“. Saline se protežu od ruba grada Paga do naselja Dinjiška. Od mora prema unutrašnjosti polja vodili su mjestimično uski kanali koji su služili za regulaciju punjenja bazena morskom vodom.

Proizvodnja soli u Pagu spominje se prvi put u pisanom obliku 999. godine u oporuci Agape, kćeri zadarskog tribuna Dabra, u kojem ona ostavlja samostanu sv. Krševana dijelove solane, dok se u notarskim spisima pojavljuje od 12. st.

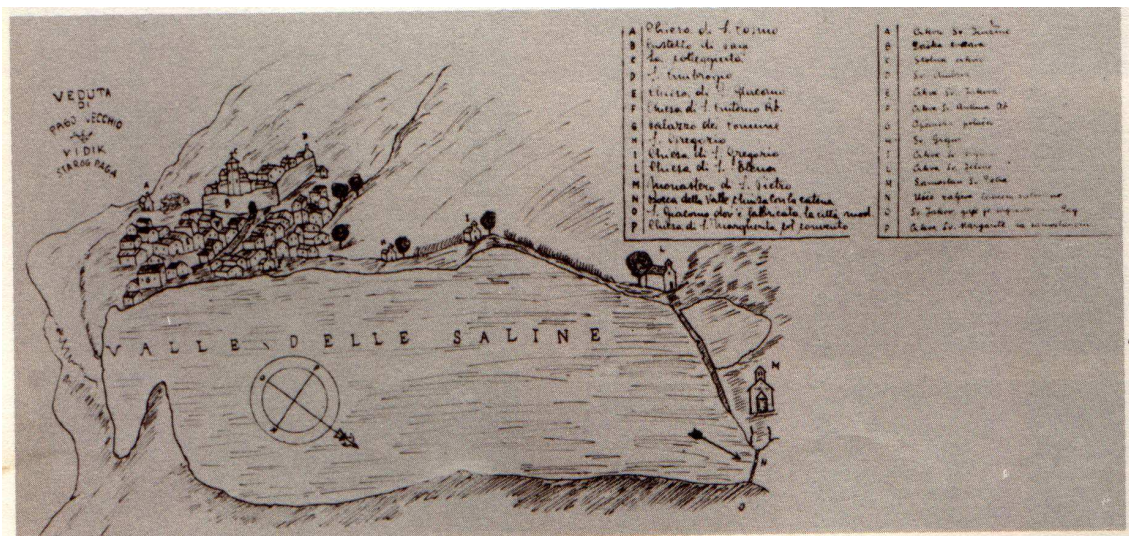
Ne postoje sigurni podatci od kada postoji paška solana, ali dolazimo do zaključka da je građena među prvima na našoj obali. Vjerojatno su već

Rimljani izgradili prve solane u Pagu. Stoljećima su upravo one pružale najviše sredstava za život ovdašnjem pučanstvu.

Jako je malo povijesnih izvora koji govore o izmjenama vlasnika, vlasničkoj strukturi, znamo samo da su svi osvajači i vladari koji su bili na našem primorju pokušali osvojiti i ovladati solana. Međutim, pravi vlasnici terena na kojem su solane, uglavnom su ostajali stanovnici Paga.

POVIJESNI RAZVOJ

U 14. st. za vladanja ugarsko-hrvatskog kralja Ludovika I. Anžvinca, paška solana unaprijeđuje proizvodnju soli koja dostiže veliki kapacitet proizvodnje te izvoz soli iz Paga postaje vrlo značajan.



Proizvodnja ali i prodaja soli početkom 15. st. postaje još važnija. 1409. godine, kralj Ladislav Napuljski prodaje Dalmaciju za 100000 dukata Mletačkoj Republici. Venecija se tako ponovno domogla Paga. Čim je preuzela vlast kupoprodajnim je ugovorima praktično zaposjela paške solane i nije ih puštala do svog sloma 1797. god. Uvela je samo „podjelu“ kojom je $\frac{3}{4}$ uzimala za sebe, a samo $\frac{1}{4}$ proizvodnje soli ostavljala je vlasnicima. Venecija je sol kao neophodan, skup i strateški važan proizvod nastojala proizvoditi gdje god su za to postojali i najmanji uvjeti kao npr. u Ninu, Stonu, Rabu, Brijunima, Dugom otoku, Santa Mariji...

U 18. stoljeću, međutim, Mletačka Republika je zabranila proizvodnju soli u gotov svim mjestima u Dalmaciji gdje se do tada proizvodila, da bi osigurala monopol i status najvećeg proizvođača i prodavača soli.



Nažalost uza svu dobit koju su imali nisu ulagali u održavanje, a „izvlačili“ su iz paške solane prihod i do 100 000 dukata godišnje. Pag je bio sinonim za sol pa ne iznenađuje da se solju sve mjerilo pa čak i plaćalo. Komunalni službenici plaćani su određenom količinom soli, kako je nisu stvarno mogli i preuzeti sol im se preračunavala u kovani novac ili su dobivali priznanice. Da bi se što jednostavnije provela ta transakcija, paški su suci oko 1778. god. dobili tiskane priznanice - assignate na koje su rukom dopisivali detalje. Paški assignat uvodi Hrvatsku među malobrojne zemlje u 18.st. koje koriste vlastiti papirnati novac kao sredstvo plaćanja.

Postoje dijelovi katastarskog elaborata iz 1824.-1828. iz kojeg se da utvrditi da je u tom vremenu bilo 130 zemljišnih čestica sa bazenima soli. Sredinom stoljeća taj broj se popeo na 128 hektara, a broj zaposlenih je bio 500-600 osoba. 1797. godine, nakon pada Venecije na ovo tlo dolazi austrijska vlast. Paške solane su prekrivale otprilike polovinu današnje površine, a iz sačuvanih podataka zaključujemo da su prinosi varirali zbog velikih utjecaja klimatskih uvjeta. Prosječno se „ubiralo“ 4 500 tona soli na godinu.

1908. god. austrijska vlast otkupljuje solane od privatnih vlasnika i počinje izgradnju nove suvremene solane na površini od oko 1 100 000 m² sa

kapacitetom od oko 6 000 tona na godinu. 1911. završena je izgradnja nove solane, unaprijeđen je tehnološki postupak proizvodnje sistemom plitkih ograđenih bazena. Godine 1939. sagrađena je pregrada u solnoj uvali i time povećana površina salina.

1950. izgrađuje se nekoliko većih bazena te povećava površina na 1 700 000 m², a kapacitet proizvodnje povećava se na 10 000 tona godišnje. Najnovija modernizacija solane napravljena je 1980. god. kada se uvodi kombinirani tehnološki postupak, a proizvodnja skače na 20 000-30 000 tona godišnje. Površina solane iznosi današnjih 2 500 000 m².

SKLADIŠTENJE SOLI

Što se tiče skladištenja soli, prvi podatak potječe iz 1368. god. kada je država odredila propise nad uskladištenjem i prodajom soli što znači da su i tada postojali prostori za tu namjenu. U vrijeme mletačke vladavine postojala su tri skladišta, a 1847. god. nalazimo pet velikih „magazina“ sa imenima: Franjo Josip, Ludovik, Ivan Krstitelj, Ferdinand Maksimilijan i Sveti Marko. U međuraću njihov se broj povećavao, a 1945.god. bilo ih je devet.

Danas u modernoj paškoj solani sve je u krugu tvornice, a magazini podsjećaju Pažane na uspone i padove, ljepotu i težinu proizvodnje soli. U jednome od njih je i Muzej solarstva da ovdašnji ljudi ne zaborave, a stranci upoznaju važan dio paške povijesti - povijest solarstva!!!

